

ERDÉLYI MAGYAR NYELVÉSZEK 2.

MÁRTON GYULA

KIADJA A NAGYVÁRADI

europrint

AZ MTA KOLOZSVÁRI AKADÉMIAI BIZOTTSÁGA
NYELVTUDOMÁNYI SZAKBIZOTTSÁGÁNAK

MEGBÍZÁSÁBÓL

NAGYVÁRAD, 2016

Szerkesztette: **KÁDÁR EDIT**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Erdélyi magyar nyelvészek. - Oradea: Europrint, 2016-
vol.

ISBN 978-606-8581-21-7

2. [Kötet]: Márton Gyula. - 2016. - ISBN 978-606-8581-23-1

811.511.141

929 Murádin, L.

929 Márton, Gy.

Készült a nagyváradi ~~europint~~ nyomdában
Felelős vezető: Derzsi Ákos

Márton Gyula

Márton Gyula

(1916–1976)

Jelentős és különös személyisége volt az erdélyi magyar nyelvtudománynak és az egyetemnek, a Bolyainak, majd a Babeş–Bolyainak. Szakmai pályája mintegy negyven évet ölel föl, egyetemi pályája közel három évtizedet, tanszékvezetői működése kettőt, 1952 és 1973 között. Egyedülálló részben éppen ebben volt, hogy egy olyan korban vezethetett Romániában két évtizeden át egy fontos magyar szakmai műhelyt, amikor csak a kapkodás és a bizonytalanság volt állandó, amikor állandóan tartani lehetett a politikai megbélyegzéstől, amikor senki nem érezhette magát biztonságban, sem a hallgatók, sem a tanáraik. Legkevésbé éppen a vezetők. Lehet, némelyek szemében éppen ez kelthet gyanút. Pedig sem azzal nem lehet gyanúsítani Márton Gyulát, hogy távol tartotta volna magát mindentől, hogy ne vállalt volna felelősséget, felelős megbízatást, és ennek alapján kellene most hősnek tekintenünk, sem azzal, hogy buzgó kiszolgálója lett volna a rendszernek, az akkori ideológiáknak, ami most arra adhatna okot, hogy árulóként bélyegezzük meg. Mindenképpen előnye volt másokkal szemben kitűnő román nyelvtudása, román szakmai kapcsolatai (volt tanáraival, diák-társaival a háború előtti román egyetemről), paraszti józansága, ítélőképessége, fegyelmezettsége, tanári és szakmai presztízse. Vezetőként az a ritka tulajdonsága, hogy munkatársai kiválasztásában nem engedett semmilyen külső befolyásnak, körömszakadtáig védte, és amiben lehetett, segítette őket, miközben kellő autoritással várta el, követelte meg a fegyelmezett munkát. Összetartó, fegyelmezett család volt a tanszék, a fő védelmet számunkra éppen a munka jelentette. A tanszék vezetője, Márton Gyula pedig tevékeny, sőt cselekvő, felelősséget vállaló

tanár és tudós volt. Lehet, napjainkban éppen ez magyarázza a vele kapcsolatos amnéziát (amiben persze nekünk is felelősségünk van), az tudniillik, hogy nem volt se hős, se áruoló. Maga vállalta munkáját végezte tanárként, tanszékvezetőként, tudósként egyaránt.

A szilágysági Nagymonban született 1916. december 27-én. Az otthoni iskola után a Wesselényi nevét viselő zilahi Református Kollégiumba került (1928–1936). A kiváló tanári karból a magyartanító Kerekes Ernő hatása bizonyult meghatározónak (Adynak is ő volt a tanára) és a román szakos Szász Árpádé. Ők határozták meg a pályaválasztását is: 1936-ban magyar–román–esztétika szakra iratkozott be a kolozsvári egyetemen. Az egyetemi évek nemcsak a tanári diploma megszerzésének időszakát jelentették számára, hanem a nyelvtudománnyal való találkozást és a kutatói pálya kezdetét is. A magyar nyelvjáráskutatás akkori legnagyobb egyénisége, Csűry Bálint már évekkel korábban befejezte ugyan kolozsvári tanári működését, de itt maradtak volt tanítványai, akik az ő példája és Debrecenből is ható útmutatásai nyomán megalapozták a hazai magyar névtani és nyelvjárástani kutatásokat. Ebben a körben kezdte meg tudományos felkészülését és első kutatásait Márton Gyula, román nyelvésztanáraitól – Sever Poptól, Sextil Puşcariutól és Emil Petrovici-tól – is ösztönözve. Az 1973-as *Korunk Évkönyv*ben meleg hangon emlékszik vissza a magyar nyelvjáráskutatásnak erre a hőskorára.

Még zilahi diákként figyelt föl rá Szabó T. Attila, aki 1933–1936 között helyettes tanára volt a Wesselényi Kollégiumnak. Az 1936–37-es tanévben már Kolozsváron találkoztak. Márton Gyula ugyanis I. éves egyetemi hallgatóként részt vett azon a gyakorlati szemináriumon, amelynek keretében az egyetemi oktatásból hiányzó magyar nyelvészeti képzést nem hivatalosan igyekeztek pótolni, Szabó T. Attila pedig vezetője

volt ezeknek a foglalkozásoknak. A 6–7 magyar szakos hallgató itt ismerkedett meg a hangtani alapfogalmakkal, együtt gyakorolták a fonetikus lejegyzést. Ezt folytatták aztán a nyári terepgyakorlatokon, a híressé vált bábonyi táborban, aztán a Borsavölgyén és máshol is Kolozsvár közelében.

Márton Gyula diákkorában gyűjteni kezdi szülőfaluja helyneveit (1939-ben teszi őket közzé a Kristóf-émlékkönyvben), a helyi nyelvjárás igetöveit és igealakjait, 1937 nyarán eljut a mezőségi Ördögösfüzesre is, ősszel pedig a bábonyi kutatócsoport tagjaként az ottani román–magyar nyelvi kölcsönhatást tanulmányozza. Szimbolikusnak tekinthetjük ezt az indulást több tekintetben is: a kiindulópont a szülőfalu nyelvjárása, innen jut el az összes hazai magyar nyelvjárás vizsgálatáig, tematikailag pedig annyira sokszínű már a kezdeti érdeklődése, módszertanilag annyira példás a gyűjtése és az adatkezelése, hogy az akkor lejegyzett adatokat évek, évtizedek múlva is hasznosítani tudja.

Miután elvégezte az egyetemet, Désen lett gimnáziumi tanár. Közben 1940-ben bekövetkezett a hatalomváltás, Kolozsváron megalakult az Erdélyi Tudományos Intézet, újra-indulhatott a magyar egyetem. Szabó T. Attila az egyikben intézetvezetőként, a másokban professzorként vezetője lett a magyar nyelvészeti képzésnek, illetve kutatásnak. Fialat munkatársakat toborzott az Erdélyi Tudományos Intézetbe, 1942-ben Márton Gyulát is meghívta. Ez nem volt véletlen, és nem is csupán a személyes ismeretségnek volt benne szerepe. A nyelvészetnek az az ága, amelyet ma geolingvisztikának nevezünk, azaz a nyelvföldrajz, akkor és itt Kolozsváron fontossá vált. Nyilvánvaló volt ugyanis a lemaradás: miközben a németek, a franciák, a románok elkészítették, vagy éppen szerkesztették nyelvatlasaikat, reprezentálták nyelveik földrajzi kiterjedtségét és változatosságát, a magyar nyelvészek ezt a munkát még el sem kezdték. A magyar nyelvjáráskuta-

tásnak tehát a legnagyobb lemaradást ezen a területen kellett pótolnia. Nem véletlen, hogy ebben a kolozsvári iskola vállalt úttörő szerepet. Nem is elsősorban Erdély geostratégiai helyzetére kell gondolni, amelyben bizonyára egy implicit nyelvstratégia is helyet kapott, hanem sokkal inkább arra, hogy itt közvetlen példaként szolgálhatott számára a romanisztika és főként a román dialektológia. Márton Gyula említett román nyelvészprofesszorai már a harmincas években megkezdik a román nyelvatlasz kiadását, gazdag tapasztalatokat halmoznak fel a gyűjtés előkészítéséről, megvalósításáról, sőt a térképezésről is. Ezeknek a munkálatoknak a történetét és módszertanát éppen Márton Gyula foglalta össze a magyar nyelvészet számára 1942-ben a *Magyar Népnyelvben* megjelent tanulmányában.

Az Erdélyi Tudományos Intézetben Szabó T. Attila két nagyratörő, módszertanában is újnak számító feladatot jelölt meg: a helynévgyűjtést és a nyelvföldrajzi gyűjtést. A háborús körülmények között más területre nem lehetett gondolni, csak Kolozsvár környékére: a várostól nyugatra fekvő, jó közlekedéssel rendelkező Kalotaszegre, keleten pedig a Mezőségnek a városhoz közel eső kistrégióira (mindkét irányban hozzávetőleg 50–50 km-es távolságban). Ezen a területen ún. abszolút sűrűségű ponthálózattal dolgoztak, azaz minden olyan településen gyűjtöttek, ahol magyarok is éltek (sőt néhány román faluban is). A nyelvföldrajzi terepmunkával Szabó T. Attila Márton Gyulát és Gálffy Mózeszt bízta meg, a munka megtervezését, majd a gyors feldolgozást közösen végezték. A háborús viszonyok között szinte hihetetlenül intenzív terepmunkával 1943 februárjától szűk másfél év alatt jelentős részében összegyűjtötték Kolozsvár környékének nyelvföldrajzi anyagát. 1944 nyarán Márton Gyula szerkesztette meg a mutatványnak szánt 30–40 térképlapot, megírta az ehhez kapcsolódó módszertani tanulmányt (*Huszonöt lap...*). De nem kerülhette el a hábo-

rút: szeptemberben behívták katonának, október 2-án fogságba esett. Három év múlva, 1947 szeptemberében került haza az Izsevszkben töltött hadifogságból. Abban a tanévben aztán a kolozsvári Református Kollégiumban vállalt tanári állást. Szeretett tanítani, ekkor és később is élvezettel végezte tanári munkáját, szerette a tanítványait, különösebb egyetemi ambíciói sem voltak, a következő év őszén mégis elfogadta Szabó T. Attila újbóli meghívását, ezúttal a Bolyai Egyetem magyar nyelvészeti tanszékére.

A negyvenes-ötvenes évek veszélyes, kiszámíthatatlan fordulatai úgy alakultak, hogy 1952-ben Márton Gyula lett a tanszék vezetője, és ezt a tisztséget ő töltötte be 1973-ig, amikor egyesítették a két tanszéket, a magyar irodalmi és a magyar nyelvészetit. A Szabó T. Attilával való viszonyában – mint maga is érezte – gyanússá vált, különösen amiatt, hogy 1952 és 1954 között Szabó T. Attilát a Román Akadémia kolozsvári Nyelvtudományi Intézetébe helyezték át.¹ Az 1954-et követő két évtizedben két erős egyéniség volt együtt a létszámában előbb még gyarapodó tanszéken: Szabó T. Attila tíz évvel idősebbként, Márton Gyula hajdani tanáráként és főnökeként, Márton Gyula fiatal tanszékvezetőként, aki adminisztrálta, a külső támadásokkal szemben védte és fejlesztette a tanszéket. Csendben, de nem feszültségek nélkül kialakult aztán közöttük egy olyan munkamegosztás, hogy egyikük szakmai súlyát és tekintélyét vetette latba a tanszék érdekében, másikuk szervezési képességét, kapcsolatait és tárgyalóképességét. Ez előnyére vált a tanszéknek, hiszen mind-

---

1 Kicsinyes személyes bosszút Márton Gyuláról feltételezni sem lehet. Ez egyébként is alaptalan volna, ha azt is figyelembe vesszük, hogy Szabó T. Attilával egy időben távolítják el az egyetemről a közismerten kommunista Csehi Gyulát vagy a bukaresti egyetemről a három legnagyobb román nyelvészt, Iorgu Iordant, Alexandru Rosettit és Alexandru Graurt. Az pedig, hogy „eltávolították az egyetemről”, azt jelentette tehát, hogy áthelyezték a Román Akadémia Nyelvtudományi Intézetébe a nemzetközi hírű Emil Petrovici mellé, aki őt nagyon tisztelte.

kettőre szükség volt. Márton Gyulának köszönhető a tanszék személyi állományának fejlesztése, a következő nemzedék intézményi státusának biztosítása, és az is, hogy a tanszéknek kellő presztízse volt az ekkor már egyre romló egyetemi környezetben. Dékáni és rektorhelyettesi tisztséget is betöltött. 1957-ben elérte, hogy mindkét tanszék (irodalomtudomány, nyelvtudományi) mellett egy-egy „múzeum” létesüljön. Az egyik a Magyar Nyelv Múzeuma volt két állással. Ennek az volt a feladata, „hogy gyűjtse, megőrizze, és a lehetőségekhez mérten fel is dolgozza a magyar nyelvre vonatkozó nyelvjárási, okleveles és más természetű anyagot.”² Bizonyára szerepe volt abban is, hogy 1957-ben, 1958-ban az egyetem és az akadémiai intézet magyar nyelvű tudományos folyóiratot indított.³ Neki köszönhetően ekkor kerültek a tanszékre a következő nemzedék tagjai: Vámszer Márta, Szabó Zoltán, Murádin László, B. Gergely Piroska, J. Nagy Mária, Teiszler Pál, Balogh Dezső, aztán az ötvenes-hatvanas években Kósa Ferenc, Vöö István, Zsemlyei János, majd utolsóként, 1964-ben, Péntek János. Jellemző módon az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* szerkesztő munkatársai közül is többen Márton Gyula irányításával szereztek tudományos fokozatot. Végző fokon ennek köszönhető az is, hogy az 1973-tól közös – magyar nyelv- és irodalomtudományi – tanszéken egyetemi viszonylatban a nyelvészekből álló oktatói csoport érthette meg a legkisebb veszteséggel az 1989 végi fordulatot.

Saját munkájában és a tanszék nagyon intenzív szakmai programjában Márton Gyula jórészt azokat a témákat és irányokat vitte tovább, amelyeket Szabó T. Attila kezdeményezett: nyelvföldrajzban a moldvai, a székely nyelvjárási atlaszok meg-

---

2 Márton Gyula: Tájékoztató a Román Népköztársaságban folyó magyar nyelvészeti szakképzésről és magyar nyelvtudományi munkálatokról I. *Magyar Nyelv* LV, 1959/1: 10.

3 Ez utóbbi a máig megjelenő *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*.

valósítását, a dialektológiában az erdélyi nyelvjárások jelenségekre alapozott feldolgozását, a földrajzi nevek és a személynevek gyűjtését és elemzését, a magyar nyelv román eredetű, jórészt szintén regionális elemeinek feldolgozását. De még arra is gondja volt, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesülethez kapcsolódó korábbi keretek széthullása után, az 1952-ben kiadott *Írjunk, beszéljünk helyesen!* című könyvével a nyelvhasználat tudatosságára és felelősségére figyelmeztessen, az „új világ” nemkívánatos nyelvi jelenségeire. Ezzel azokat a tanítványokat is bátorította, akik a későbbi évtizedekben éppen a nyelvművelést választották hivatásul különböző erdélyi őrhelyeken.

A tanszék, még Szabó T. Attila irányításával, előbb a moldvai magyar nyelvjárás atlaszához látott hozzá, de még jóformán ennek befejezése előtt Márton Gyula szorgalmazni kezdte az abszolút sűrűségű ponthálózatú tájnyelvi atlasz munkálatainak kiterjesztését valamennyi erdélyi magyar nyelvjárásra. Az általa vezetett munkaközösség össze is gyűjtötte a háromszéki, majd a csík-gyergyói, később az udvarhelyszéki atlasz anyagát. A szerkesztést Gálffy Mózessel közösen végezték. Az atlaszok megjelentetése már a hetvenes évek első felében akadályokba ütközött. Ennek elsősorban technikai okai voltak: a megrajzolt térképlapok nyomdatechnikailag nem voltak megfelelőek. Ezért a szerkesztők felemás megoldásként arra jutottak, hogy a székely nyelvöldrajzi anyagot szótárként jelentessék meg. Márton Gyula ezt sem érhette meg, a *Székely nyelvöldrajzi szótár*at 1987-ben adta ki a budapesti Akadémiai Kiadó. Maguk az atlaszok mindmáig nem jelentek meg, a háromszéki atlasz digitális feldolgozását Cs. Nagy Lajos, a kolozsvári tanszék vendégtanára kezdte meg az ezredforduló után, jelenleg ezen dolgozik a budapesti egyetem geolingvisztikai munkacsoportja is. Jórészt nyelvöldrajzi kutatásaihoz kapcsolódnak hangtani tanulmányai is, amelyek a Fekete-Körös völgyi, a székely és a moldvai nyelvjárás jelenségeivel foglalkoznak.

A harmincas években alakult ki, Csűry Bálint közvetítő példája nyomán, a magyar nyelvjárásleírás legáltalánosabb műfaja, a jelenségmonográfia. Ilyen volt Márton Gyula egyik első dolgozata, doktori értekezése szülőfaluja nyelvének ige-töveiről és igealakjairól. Később sem vált hűtlenné sem a mű-fajhoz, sem a témához. A nyelvjárási igeragozással foglalkozó számos tanulmánya közül kiemelkedik *A borsavölgyi nyelvjá-rás ige-tövei és igealakjai* című, amely a *Nyelvtudományi Érteke-zések* 32. számaként jelent meg Budapesten 1962-ben. 1974 végén örömmel hozta be a tanszékre a moldvai igealakok majdnem 300 lapos monográfiájának a Kritérionnál megje-lent friss példányát: *Igetövek, igei jelek és személyragok a mold-vai csángó nyelvjárásban*.

A dialektológia és a néprajz interdiszciplináris érvénye-sítését szintén Csűry Bálint vezette be a „szavak és dolgok” módszerével a népi kultúra meghatározott jelenségeinek, tárgyegyütteseinek vizsgálatában. Tulajdonképpen ennek az európai mintát követő módszernek köszönhető, hogy Csűry debreceni dialektológiai tanszéke a magyar néprajz későbbi nagy egyéniségeinek is iskolája lehetett. Nagy Jenő, aki köz-vetlenül Csűry tanítványa volt, Márton Gyula és a nyomukba lépő következő nemzedék az erdélyi hagyományos foglalko-zások és az élő népi kultúra etnolingvisztikai kutatásaiban alkalmazta ezt a módszert. Márton Gyula a zilahi fazekas-mesterség szakszókincsét gyűjtötte össze és adta ki, majd tanítványai közül többeket is hasonló témák felé irányított. Az interdiszciplinaritásnak ez az erdélyi hagyománya külö-nösen az ötvenes évektől vált fontossá, amikor megszűnt a néprajz egyetemi oktatása, a diszciplína művelői – Csűry- és Gunda-tanítványok – pedig jelentős részükben kiszorultak az intézményekből. Márton Gyula már 1956-ban, a zilahi fazekasterminológiának szentelt tanulmányában túllépett a pusztá leírás Csűry-féle hagyományán. Részletesen vizsgálja a

szóanyag lexikológiai jellemzőit: eredet szerinti rétegződését, más szociolektusokhoz való viszonyát, szerkezeti és jelentéstani sajátosságait. Ezzel utat mutat a nyelvjárási szociolektusok szókincsének behatóbb vizsgálatára.

A nyelvföldrajzi kutatások alapján nyílt lehetőség a románban akkor már szélesebb körben alkalmazott ún. onomasziológiai, jelöléstani módszer bevezetésére. Ennek az a lényege, hogy nem a szóalakokból indul ki a vizsgálat, hogy eljusson a hozzájuk kapcsolódó jelentésekig, hanem ellenkezőleg, egy fogalom vagy fogalmi kör jelenti a kiindulópontot, és azt kell feltárni, hogy milyen szavakkal, lexémákkal fejezik ezt ki a különböző nyelvjárások. A kétféle szempont, a hagyományos szemantikai és az újabb onomasziológiai strukturálisan kiegészíti egymást. A hazai kutatásban Márton Gyula volt az egyik első alkalmazója ennek a módszernek: tanulmányt írt többek között a *kézimalom*, a *fenyőtoboz* és a *fenyőlevél* meg a *hópehely* népi elnevezéseiről.

Ezekben a dolgozatokban a néprajzkutatók is sok értékes adalékot találnak. Alapelv volt ugyanis számára a „szavak és dolgok” egységben való vizsgálata, mivel a gyakorlatból nagyon jól tudta, hogy sok nyelvi, különösen szókincsbeli jelenségnek a magyarázata nem a nyelvi rendszerben van, hanem a nyelven kívüli valóságban. Diákjaitól is elvárta, hogy ismerjék a népi életet, a népi élettel kapcsolatos tárgyakat, jelenségeket. A nyelvjáráskutatásra készülők körében mindenkinek illett ismernie például a szekér vagy a szövőszék legfontosabb alkatrészeit.

Nyelvjárási gyűjtőútjain nagy élményt jelentettek számára a tájszavak. Az éppen frissen gyűjtött anyagból kisebb közleményeket jelentetett meg. Gálffy Mózessel közösen két, már-már tájnyelvi szótár számba menő tájszójegyzéket is kiadott: a kalotaszegit és a torjait (ez utóbbinak a törzsanyagát Nemes Zoltánné nyugalalmazott tanítónő gyűjtötte). Közben kiala-

kult egy újabb nagy munka terve: a romániai magyar tájszótáré. Életének utolsó éveiben erre fordította a legtöbb gondot, a legtöbb energiát. A gyűjtést egy nyolctagú csoport végezte éveken át az ő irányításával, de vidéki tanítványai közül is többeket megnyert ennek a munkának. A terepmunka be is fejeződött, a gazdag anyag elrendezése, szótárrá szerkesztése azonban munkatársaira maradt. A tanszék végül kénytelen volt lemondani erről a tervről.⁴ Ebben szerepe volt annak, hogy a tanszék létszáma és ereje egyre csökkent, miközben legtöbben már a 70-es évek elejétől munkatársaivá váltak az *Erdélyi magyar szótörténeti tárnak*. Azt is láttuk, hogy közben Budapesten a Nyelvtudományi Intézetben folyamatosan halad előre az erdélyi anyagot is feldolgozó *Új magyar tájszótár*. Módszertani gyengesége, bizonytalansága volt a gyűjtött anyagnak, hogy jó részét ezeknek kérdőívvel gyűjtöttük, de minimális kontextus nélkül.⁵ Ezt Márton Gyula is érzékelte, ezért maga is arra hajlott, hogy az anyagot tájegységek szerint tájnyelvi szótárakká kellene szerkeszteni. Ennek jele volt az a kompromisszum, hogy Gálffy Mózesrel a székely nyelvöldrajzi anyagot is szótárrá szerkesztették, és hogy élete utolsó hónapjaiban elkezdte a moldvai „csángó” szótár szerkesztését, megírta ennek első szócikkeit.

Az erdélyi nyelvi valóságban, a nyelvi múltban is természetes adottság, kutatási téma volt a kontaktológia: a magyar–román, magyar–szász nyelvi kölcsönhatás vizsgálata. A két nyelvnek, a magyarnak és a románnak a Márton Gyula életében is változó viszonya, a régióként is eltérő hatások, kölcsönhatások, alá- és fölérendeltségek, a jelenségek és folyamatok szinte provokál-

4 Márton Gyula halála után az anyagot mint a dialektológia öt követő előadója, Vőő István gondozta. A 90-es évek közepén, miután nyugdíjba vonult, Temesvárra költözött, és teljesen elszakadt a tanszéktől.

5 A szótárinak szánt adatok kérdőíves gyűjtését menet közben is több ízben vittuk, szóvá tettük, de akkor ennek gyengeségeiről nem tudtuk meggyőzni a munkálatok vezetőjét.

ták a szakmát. A hatvanas-hetvenes években ezeket a kutatókat, különösen a magyar nyelv román elemeinek vizsgálatát a kívülállók szakmai opportunizmusként, szervilizmusként is értelmezhetnék. Pedig az ellenkező hatás vizsgálata a román nyelvészet, a romanisztika körében is éppen jellemző téma volt (ilyen vizsgálatokat Tamás Lajos összegző monográfiája után is folytattak román szakos magyar kollégák), sőt Bakos Ferenc személyében a magyar nyelv román elemeinek kiváló, ismert kutatója volt Budapesten is.

Márton Gyulát magyar–román szakos végzettsége, román nyelvészeti képzettsége is szinte predesztinálta ennek a témának a kutatására. Egészen fiatalon a román nyelvtan első három kötetének magyar eredetű anyagát dolgozta föl az Erdélyi Tudományos Intézet 1940–1941-es *Évkönyvében*. Később, az ötvenes években, főként a moldvai kutatás elménei, adatai alapján részleteiben is foglalkozni kezdett a román nyelvnek a magyarra, elsősorban a hazai magyar nyelvjárásokra gyakorolt hatásával. Ehhez a kiindulópont az erős román nyelvi hatást mutató moldvai magyar nyelvjárás szókinccse volt. Az első tanulmánya 1955-ben jelent meg ebből a témakörből, a végső szintézis 1972-ben a *Kriterion Könyvkiadónál: A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai*, 604 lap terjedelemben. A két időpont között még legalább húsz magyar, román és francia nyelvű tanulmányban foglalkozott e kérdés részleteivel.

1959-ben az egyetem tudományos ülészakán tartott előadásában (szövege az egyetem folyóiratában, a *Studiában* jelent meg) átfogó felmérést készített a magyar nyelvet ért román nyelvi hatás vizsgálatának eredményeiről, és ennek alapján a tennivalókat is felvázolta. Ebben az esetben sem állt meg az elvi célkitűzésnél, hanem már a következő években tanszéki kutatócsoportot szervezett, hogy megvalósíthassa a tervezett szintézist. Ennek a több mint másfél évtizedes közös mun-

kánknak az eredménye halála után, 1977-ben jelent meg a Kriterionnál: *A magyar nyelvújítások román kölcsönszavai* címmel.⁶

Amire ma már kevesen emlékeznek: a tanszéken ezzel párhuzamosan egy másik munkaközösség a régi magyar nyelv román elemeit dolgozta föl elsősorban Szabó T. Attila levéltári anyaga alapján és az ő irányításával. Ez is szótári feldolgozás kívánt lenni, a címe ezt volt: *A magyar nyelv feudalizmuskori román kölcsönszavai*. Szabó T. Attila több ízben beszámolt a munka menetéről, ő maga és munkatársai is több tanulmányt publikáltak, közös tanulmánykötetet is terveztek.⁷ Ez a monográfia végül – noha jelentős részében elkészült – nem jelent meg, anyaga a szócikkek etimológiai része nélkül végül bekerült az *Erdélyi magyar szótörténeti tárba*.

Márton Gyulának tervben volt még saját és tanítványai névtani anyagának összefoglalása egy erdélyi magyar személynévtár formájában, tervezte azt is, hogy szótárrá szerkeszti a népi kismesterségek szakszavait. Mindebben diákjai közreműködésére számított, mint ahogy korábbi munkáihoz is igénybe vette segítségüket. Etikái, emberi szempontból rendkívül jellemző az a mód, ahogy diákjai munkáját méltányolta. A csángó igeragozásról szóló említett monográfiá-

---

6 A munka címe eredetileg ez volt: *A mai magyar nyelv román kölcsönszavai*. Utólag be kell vallanom, hogy mivel a románra gyakorolt hatása erőteljesen regionális (ellentétben a román nyelv köznyelvi szinten is számottevő hungarizmusával), Márton Gyula halála után döntöttünk úgy szerzőtársammal, Vőő Istvánnal és a kiadóval, hogy a munka címében is kifejezzük a hatásnak ezt a regionális jellegét. – Érdeemes még arra is emlékeztetnem, mennyire ellentmondásos volt a fogadtatása: amikor még Márton Gyulával együtt kiadót kerestünk, a kolozsvári Dacia Kiadó román vezetője azzal utasította el, hogy mi ezzel a munkával a román nyelvi dominanciát kívánjuk bizonyítani, megjelenése után pedig, amikor Márton Gyula már nem élt, magyar oldalról többen vélték úgy, hogy ideológiai konformizmusból eltúloztuk a román hatás mértékét.

7 Ebben a munkaközösségben dolgozott pl. B. Gergely Piroska, Kósa Ferenc, Szabó Zoltán és Vámszer Márta.

jának Bevezetését például a következő szavakkal zárja: „[...] kedves kötelességemnek teszek eleget, amikor köszönetem nyilvánítom annak a néhány magyar szakos, nyelvjárastan iránt érdeklődő hallgatónak, akik az igeragozási mintákra vonatkozó gazdag anyag elrendezésében és összegezésében segítségemre voltak.” És a lap alján ott találjuk felsorolva a nyolc diák nevét. Gyakorlatilag az ő irányítása alatt működött a hallgatók tudományos köre, részt vett a kör rendszeres évi kirándulásain, terepgyakorlatain, figyelte, számon tartotta, segítette legjobb hallgatóinak előmenetelét. Az egyetem után is tartotta velük a kapcsolatot. Különösen a szilágyságiakkal.

Nem véletlen, hogy tanítványai annyira szerették, ragaszkodtak hozzá. Nagy hatással volt mindnyájunkra egyénisége: határozottsága, nyíltsága, őszintesége. Tanári munkájában is a pontosságot, a rendszerességet szerette és követelte meg, akár csak a kutatásban. Jól tükrözi ezt a sokszorosításban többször is megjelent *Magyar nyelvjárastan* jegyzete. Évekig ő volt az általános nyelvészet előadója is. Speciális kollégiumként rendszerint a névtant adta elő, és évekig fakultatív tantárgya volt a román–magyar nyelvi kölcsönhatás vizsgálata.

A tanszékéről úgy beszéltek és írtak itthon és külföldön, mint igazi kutatóintézetéről. Maga is mindig tudatában volt a tanszéki munka fontosságának. Ezt bizonyítja azoknak az előadásainak és tanulmányainak a sora, amelyekkel a szakmabelieket vagy a nagyobb közönséget tájékoztatta az irányítása alatt álló közösség eredményeiről, nehézségeiről, feladatairól. 1956-ban az egyetem folyóiratában közölt részletes beszámolót, két év múlva a dialektológia nemzetközi folyóiratában, az *Orbis*-ban, 1959-ben a *Magyar Nyelvben*, *Studiában*, *Korunkban*, 1963-ban, 1965-ben a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményekben* és a *Művelődésben*, 1973-ban pedig a *Korunk Évkönyvében*.

Munkásságának szakmai és társadalmi elismerése sem maradt el, bár volt időszak, amikor szakmailag mellőzöttnek érezte magát. Tagja volt a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak és a Nemzetközi Finnugor Társaságnak, évekig részt vett a romániai Filológiai Társaság irányításában.

Személyiségének legjellegzetesebb vonása talán éppen ez volt: felelősségérzete kis és nagy dolgokban egyaránt. A legkisebb rendetlenséget, hanyagságot sem tűrte szó nélkül. Nagy felelősségtudattal élt és dolgozott, és ezt a magatartást várta el munkatársaitól is. Nem mindenkinek volt ínyére az igényessége, a szigora, a következetessége, pedig ez ritkán lépte túl annak a professzori, vezetői autoritásnak a határait, amely nélkül egy munkaközösséget sem irányítani, sem megtartani nem lehet. Némelyeket zavart, hogy fegyelmet tartott a tanszéken, de azt is tudta, érezhette mindenki, hogy nehéz évtizedekben képviselte, segítette és védte a munkatársait. Szakmai és vezetői munkásságát, felelősségét jól tükrözi az a beszámoló, amelyet 1973-ban közölt a *Korunk Évkönyvében*, és amelynek utolsó mondatában éppen az értelmiségiek kötelelességérzetére és felelősségére apellál: „Jelmondatunk ez legyen: minden nyelvjáráskutató és más kategóriájú értelmiségi teljesítse a kötelelességét!”⁸

A közös munka irányítása az ő számára mindig az egyenlő arányban végzett munkát is jelentette, függetlenül munkatársai életkorától, egyetemi beosztásától. Több mint egy évtizeden át volt alkalmam közvetlenül együtt dolgozni vele, kezdő kutatónak az elismert tudóssal.⁹ Sohasem kivételezett önmagával, sem a terepmunkában, sem a cédulázásban, sem

---

8 A romániai magyar nyelvjáráskutatás múltja és mai állása. In: *Korunk Évkönyve 1973. Tanulmányok a romániai magyar tudományosság műhelyéből*. Kolozsvár, 1973. 192.

9 Végül 1990-ig tartott az az időszak, amíg végig én voltam a legfiatalabb a nyelvész kollégák között.

a szerkesztésben, sőt még a mellékjelekkel tarkított nyelvjárási anyag gépelésének rabszolgamunkáját is vállalta velünk együtt, azt a munkát, amelyre gépíró semmi pénzért nem vállalkozott.

Féléves betegeskedés után, 1976. április 4-én halt meg, életének 60. évében.¹⁰ Utolsó nagy vállalkozása visszatérés volt a szülőföldre: újra végigjárta Szilágyság magyarok lakta településeit, elvégezte a szilágysági nyelvjárás teljes nyelvföldrajzi fölvételezését. 1971 és 1975 között 67 kutatópontról gyűjtötte össze a nyelvjárás atlasz anyagát, halála évében jelent meg az ebből készült mutató a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményekben*. Maga a *Szilágysági nyelvátlasz* csak jóval halála után, 2000-ben kerülhetett kiadásra: a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem együtt adta ki, Hegedűs Attila szerkesztésében.

Nagyon bízott benne, mint a legtöbb alkotó ember, és ennek mindegyre hangot is adott, hogy majd az utókor fogja igazán, tárgyilagosan értékelni élete munkáját. Arra nem számított, nem is gondolhatott, hogy életideje hirtelen megszakad, hogy az ő esetében is azonos szinten áll majd a mérleg két serpenyője: mindaz, ami elkészült, megvalósult, és az, ami félben maradt, vagy el sem kezdődhetett. Azt viszont már a hetvenes évek elején sejteni lehetett, és ezt érezte is, hogy szűkülnek a munka és a megvalósítás lehetőségei. Az általa létrehozott tanszéki munkaközösség átvészelte ugyan a halála utáni másfél évtizedet, de az ő hiányában és a kor kilátástalanságában egyre erőtlenebbé vált. Arra a méltánytalanságra pedig nem gondolhatott, hogy az újabb kor, az utókor értékelésében, a mai értékelési skálán egyre kevésbé számít az, amiben neki a legnagyobb érdemei voltak: a tanári munka, a tanítványok és a szakmát folytató

---

10 Betegségének csíráját, amely végül korai halálát okozta, bizonyára a hároméves orosz hadifogságból hozta magával. Ezt soha nem emlegette, de tudtuk, hogy volt, amikor vesepanaszai miatt a nyári terepmunkáját is meg kellett szakítania.

utódok száma, az ő teljesítményük, az intézményszervezés és felelős vezetés, emberi tartás. Amikor az utókor elismerésére számított, bizonyára nem arra gondolt, hogy mitikussá magasztaljuk, de arra joggal, hogy emlékét megóvjuk a másik erdélyi véglettől: a teljes amnéziától. Adyt parafrazálva: legyünk folyamatosan emlékezéssel hozzá.

Péntek János

Márton Gyula

nyelvészeti munkássága

I. Önálló és társszerzős kötetek, cikkek és adatközlések tanulmánykötetekben, szakfolyóiratokban

1939

Nagymon helynevei. In: Jancsó Elemér et al. (szerk.): *Magyar irodalomtörténet. 1939. Emlékkönyv Kristóf György hatvanadik születésnapjára.* Minerva, Kolozsvár, 1939. 157–168.

Zártabb- és nyíltabbaválás az ördögösfüzesi nyelvjárásban. In: Csűry Bálint (szerk.): *Magyar Népryelv* I. (A debreceni Tisza István Tudományegyetem Magyar Népryelvkutató Intézetének Évkönyve.) Debrecen, 1939. 118–121.

1940

A magánhangzók állapota a nagymoni népryelvben. In: Csűry Bálint (szerk.): *Magyar Népryelv* II. (A debreceni Tisza István Tudományegyetem Magyar Népryelvkutató Intézetének Évkönyve.) Debrecen, 1940. 195–203.

A zilahi fazekasmesterség műszavai. *Magyar Nyelv* XXXVI. (1940)/5: 346–349.

1941

- Román szavak a magyar egyetemi hallgatók nyelvében. *Erdélyi Múzeum* XLVI. (1941)/3–4: 381–384.
- A nagymoni népnyelv igetövei és igealakjai. In: Bárczi Géza – Szabó T. Attila (szerk.): *Magyar Népnyelv* III. *Csűry Bálint emlékének*. Debrecen – Kolozsvár, 1941. 189–232. [Különnyomatként megjelent a Dolgozatok a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetéből 1. füzeteként. Kolozsvár, 1942.]
- ba*, -*be* ragos helynevek az ördöngösfüzesi oláhság nyelvében. *Magyar Nyelv* XXXVII. (1941)/2: 112.
- A szolnokdobokamegyei Ördöngösfüzes nyelvéből. *Magyar Nyelv* XXXVII. (1941)/3: 207–210.

1942

- A rumén nyelvatlasz első három kötetének magyar eredetű anyaga. In: Tamás Lajos (szerk.): *Az Erdélyi Tudományos Intézet Évkönyve 1940–41*. Minerva, Kolozsvár, 1942. 119–158. [1942-ben különnyomatként is megjelent.]
- A rumén nyelvatlasz-munkálatok története és módszere. In: Bárczi Géza – Szabó T. Attila (szerk.): *Magyar Népnyelv* IV. Debrecen – Kolozsvár, 1942. 233–267. [1943-ban különnyomatként is megjelent: Dolgozatok a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetéből 14.]

1943

- A román–magyar nyelvi hatás kérdéséhez. *Erdélyi Múzeum* XLVIII. (1943)/1: 123–132.
- Az erdélyi népnyelvi térkép terve és előmunkálatai. *Erdélyi Múzeum* XLVIII. (1943)/3–4: 483–487.

1944

- Az újoncok bevonulása Széken. *Erdélyi Múzeum* XLIX. (1944)/1–2: 134–135.
- Népi köszöntések Kalotaszegről és vidékéről. *Erdélyi Múzeum* XLIX. (1944)/1–2: 135.
- Ördögösfüzes helynevei. *Erdélyi Múzeum* XLIX. (1944)/1–2: 218–254. [Különnyomatként megjelent az Erdélyi Tudományos Füzetek 180. füzeteként. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944.]
- Halombak. *Erdélyi Múzeum* XLIX. (1944)/3–4: 481.
- Bosznia és Galícia a szolnokdobokai Árpástón. *Magyar Nyelv* XL. (1944)/1: 63.
- Pálobá. *Magyar Nyelv* XL. (1944)/1: 63.
- Röviz, csára. *Magyar Nyelv* XL. (1944)/2: 121.
- Rokonságelnevezések a szolnokdobokamegyei Ördögösfüzesen. *Magyar Nyelv* XL. (1944)/2: 140–142.
- Székreny. *Magyar Nyelv* XL. (1944)/3: 312.

Társszerzővel:

- Szabó T. Attila – Gálffy Mózes – Márton Gyula: Huszonöt lap »Kolozsvár és vidéke nyelvi térképé«-ből. (A Bölcsész- és Történettudományi Szakosztály 1944. június 7-i szakülésén tartott előadás.) *Erdélyi Múzeum* XLIX. (1944)/3–4: 424–463. [Különnyomatként megjelent az Erdélyi Tudományos Füzetek 181. füzeteként. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944. (42 + 25 térképlap)]

1945

- A kolozsmegyei Borsavölgy állatnevei. In: Szabó T. Attila (szerk.): *Az Erdélyi Magyar Tudományos Intézet Évkönyve 1944*. Minerva, Kolozsvár, 1945. 249–278.

Gúny- és melléknevek Magyarlónáról és Jegenyéről. *Erdélyi Múzeum* L. (1945)/1–2: 88–93.

A szolnokdobokai Árpástó helynevei. *Erdélyi Múzeum* L. (1945)/3–4: 281–317. [Különnyomatként megjelent az Erdélyi Tudományos Füzetek 197. füzeteként. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1945. (39 lap)]

1947

Társszerzővel:

Szabó T. Attila – Gálffy Mózes – Márton Gyula: Kalotaszeg és vidéke. 12 nyelvtérképlap bevezetővel. In: Bárczi Géza (szerk.): *Mutatvány a Magyar Nyelvatlasz próbagyűjtéseiből*. (A Magyar Nyelvatlasz munkálatai 2.) Magyar Nyelvatlasz-Bizottság, Budapest, 1947. 1–12.

1948

A zilahi fazekasmesterség. (Dolgozatok a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetéből 18.) Kolozsvár, 1948. [43 p.]

A timárok zilahi mesterségszavaiból. (Dolgozatok a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetéből 19.) Kolozsvár, 1948. [10 p.]

1952

Írjunk, beszéljünk helyesen! Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, 1952. [106 p.]

1954

- A csángó kutatások története. In: *Tanulmányok a moldvai csángókról*. [Kiadói engedély nélküli, gépelt kézirat.] 1954. 13–56. [Fellelhetősége: Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára, Kolozsvár]
- A moldvai csángó nyelvjárás atlaszának munkálatairól. *Magyar Nyelvőr* LXXVIII. (1954)/5–6: 376–382.

1955

- Cîteva aspecte ale influenței limbii romîne în lexicul graiului ceangău din Moldova. *Studii și cercetări lingvistice* VI. (1955)/3–4: 331–339.

1956

- A zilahi fazekasmesterség szakszókincse. In: *A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Évkönyve (1945–1955)*. Állami Tanügyi és Pedagógiai Könyvkiadó, [Bukarest], 1956. 393–444.
- Az igealakok szerepe a Borsavölgyén. In: Bárczi Géza – Benkő Loránd (szerk.): *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára*. (Nyelvészeti tanulmányok 1.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1956. 458–466.
- Két tanulmány a keleti magyar nyelvjárások köréből*. (Különnyomat a *Pais-émlékkönyvből* és a *Magyar Nyelv* 1956. évi 1. számából.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1956.
- A moldvai csángó nyelvjárás szókincset ért román nyelvi hatásról. *Magyar Nyelv* LII. (1956)/1: 92–100.
- Az ikes igék ragozása a Borsavölgyén. *Magyar Nyelv* LII. (1956)/4: 501–512.

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula: A Bolyai Egyetem magyar nyelvészeti tanszékének nyelvjárás kutatói tevékenysége a Magyar Autonóm Tartományban. *A kolozsvári V. Babeş és Bolyai Egyetemek Közleményei* (Társadalomtudományi sorozat) I. (1956)/1–2: 253–279. + 12 térképmelléklet. [Román nyelvű kivonata: Activitatea de cercetări dialectologice în Regiunea Autonomă Maghiară a catedrei de limba maghiară de la Universitatea „Bolyai”. (Rezumat după lucrarea apărută în original în ediția maghiară a buletinului.) *Buletinul Universităților „V. Babeş” și „Bolyai” Cluj* (Seria Științe sociale) I. (1956)/1–2: 333–334.]

1957

Adatok a moldvai csángó nyelvjárást ért román nyelvtani háttérhez. *Magyar Nyelv* LIII. (1957)/3–4: 522.

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula: Mutatvány „Csík és Gyergyó tájnyelvi atlaszá”-ból. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* I. (1957)/1–4: 63–74.

1958

Perechi de cuvinte în graiul ceangău din Moldova. In: Rosetti, Alexandru (red.): *Omagiu lui Iorgu Iordan, cu prilejul împlinirii a 70 de ani*. Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1958. 557–569.

Háromszéki tájszók. *Magyar Nyelvőr* LXXXII. (1958)/3: 358–363.

L'activité de la chaire de langue hongroise de l'Université Bolyai concernant la rédaction d'atlas dialectaux. *Orbis* VII. (1958)/2: 361–371.

Román tükörszók és tükörfelfejezések a moldvai csángó nyelv-
járásban. *Studia Universitatum Victor Babeş et Bolyai*. (Series
IV., Philologia) III. (1958)/6: 187–189.

Szövegyítéssel keletkezett hónapnevek a moldvai csángóban.
Studia Universitatum Victor Babeş et Bolyai. (Series IV.,
Philologia) III. (1958)/6: 191.

1959

Magyar nyelvjárás. Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár,
1959. [Tanügyi sokszorosító.] [197 p.]

Magyar nyelvtudomány a Román Népköztársaságban. *Korunk*
XVIII. (1959)/9: 1335–1340.

Tájékoztató a Román Népköztársaságban folyó magyar nyelv-
vészeti szakképzésről és magyar nyelvtudományi munkála-
tokról I. *Magyar Nyelv* LV. (1959)/1: 8–16.

Tájékoztató a Román Népköztársaságban folyó magyar nyelv-
vészeti szakképzésről és magyar nyelvtudományi munkála-
tokról II. *Magyar Nyelv* LV. (1959)/4: 499–510.

Tanulmányúton a Magyar Népköztársaságban. *Nyelv- és Iro-
dalomtudományi Közlemények* III. (1959)/1–4: 130.

Eredményeink és feladataink a magyar nyelvet ért román nyelv-
vi hatás tanulmányozása terén. (A kolozsvári V. Babeş és a
Bolyai Egyetem 1958. május 25–28-án tartott tudományos
ülésszakán elhangzott előadás pontosított szövegváltozata.)
Studia Universitatis Babeş-Bolyai (Series IV., Philologia) IV.
(1959)/2: 29–41.

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula: Gyimesi tájszók. *Magyar*
Nyelvőr LXXXIII. (1959)/3: 323–332.

1960

- Adatok a moldvai csángó nyelvjárás szókincsét ért román nyelvi hatáshoz. *Magyar Nyelv* LVI. (1960)/1: 119–121.
- Az igealakok szerepe a Fekete-Körös völgyében. *Magyar Nyelvjárások* VI. (1960): 44–55.
- Adalékok a bilingvizmus kérdéséhez. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* IV. (1960)/3–4: 269–296.
- Az ikes ragozás állapotáról a Fekete-Körös völgyében. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series IV., Philologia) V. (1960)/2: 47–55.
- Schimbări semantice petrecute în graiul ceangăilor din Moldova sub influența limbii române. *Studii și cercetări lingvistice* XI. (1960)/4: 919–926.

1961

- Adatok a moldvai csángó nyelvjárás szókincsét ért román nyelvi hatáshoz. *Magyar Nyelv* LVII. (1961)/3: 363–366.
- Adatok az *-uk, -ük* személyrag használatához a Fekete-Körös völgyében. *Magyar Nyelv* LVII. (1961)/4: 496–499.
- A VI. nemzetközi finnugor kongresszus. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* V. (1961)/1: 57–58.
- Újabb adatok a román–magyar szóvegyítéses kölcsönzéshez. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* V. (1961)/2: 157–159.
- Câteva aspecte ale bilingvismului maghiaro-român la ceangăii din Moldova. *Studii și cercetări lingvistice* XII. (1961)/4: 541–553.
- Társszerzővel:**
- A Babeş–Bolyai Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének munkaközössége [Szerzők: Balogh Dezső, Gergely Piroska, Kósa Ferenc, Márton Gyula, Szabó Zoltán, Teiszler

Pál, Vámszer Márta, Vöő István, Zsemlyei János]: *Bevezetés a nyelvtudományba*. [Gépirat.] Kolozsvár, 1961. [405 p.]

1962

A borsavölgyi nyelvjárás igetövei és igealakjai. (Nyelvtudományi Értekezések 32.) Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1962. [64 p.]

A nyelvtudomány története. [Gépirat.] Kolozsvár, 1961–1962. [172 p.]

Az *a*-zás állapota a Fekete-Körös völgyében. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VI. (1962)/1: 85–116.

Román kölcsönszók a Fekete-Körös völgye magyar tájszólásában I. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VI. (1962)/2: 277–287.

Ellenőrző kiszállás a moldvai csángók között. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VI. (1962)/2: 384–385.

Adatok az *e*-zés állapotához a Fekete-Körös völgyében. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series Philologia) VII. (1962)/1: 13–17.

1963

A szóeleji mássalhangzó-torlódás feloldása a moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavaiban. *Magyar Nyelv* LIX. (1963)/4: 488–498.

Újabb adatok a román–magyar szóvegyítéses kölcsönzéshez. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VII. (1963)/1: 89–91.

A Babeş–Bolyai egyetem magyar nyelvtudományi tanszékének 1962. évi tudományos munkájáról. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VII. (1963)/1: 151–152.

A mássalhangzótorlódás viselkedése a szó belsejében a moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavaiban. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series Philologia) VIII. (1963)/2: 117–120.

Társszerzővel:

Szabó T. Attila – Gálffy Mózes – Márton Gyula: Tájékoztató a moldvai csángó tájnyelvi térképről. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VII. (1963)/2: 215–228.

1964

Az í-zés állapota a Fekete-Körös völgyében. *Magyar Nyelvjárások* X. (1964): 63–84.

Az atlasz elkészítéséhez módszertani útmutató. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VIII. (1964)/2: 271–282.

1965

Observații asupra încadrării vocalelor *ă* și *i* în împrumuturile românești ale limbii maghiare. In: Iordan, Iorgu (ed.): *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*. Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965. 539–542.

Tájékoztató a Babeş-Bolyai egyetem magyar nyelv- és irodalomtudományi tanszékének 1964. évi tudományos munkájáról. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* IX. (1965)/1: 222–223.

A moldvai csángó nyelvjárás hangrendszerét és fonológiai struktúráját ért román nyelvi hatásról. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* IX. (1965)/2: 243–256.

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula: Tajszók Kalotaszegről és környékéről. (Glosar dialectal din regiunea Izvorul Crişului Repede și împrejurimi.) In: *Studii de lexicologie*. Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj, 1965. 1–156.

1966

Moldvai csángó *puj* 'kukorica' < román *pui*. *Magyar Nyelv* LXII. (1966)/1: 92–95.

A jelentő mód jelen idejű tárgyias személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban. [Részlet Gálffy Mózés és Márton Gyula *Moldvai csángó igeragozás* című monográfiájából. Az igetőveket és az igei végződéseket tárgyaló fejezeteket Márton Gyula, az igealakok funkcióját taglaló részt Gálffy Mózés írta.] *Magyar Nyelvjárások* XII. (1966): 35–45.

Román kölcsönszavaink alaktani beilleszkedése. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* X. (1966)/2: 289–297.

Székely nyelvjárás *iszánkodik* ~ *isánkodik*. (Adalék az *sz* ~ *s* megfelelés kérdéséhez.) *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* X. (1966)/2: 334–337.

Adatok a nyelvjárás *mezsdé*~*muzsda* előfordulásához. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series Philologia) XI. (1966)/2: 93–96.

Cu privire la corelația dintre accent și durata vocalelor în imprimaturile românești ale graiului ceangău din Moldova. *Studii și cercetări lingvistice* XVII. (1966)/1: 81–86.

1967

Boroszlán: *borostyán* ~ *burusnyán*. *Magyar Nyelv* LXIII. (1967)/1: 80–82.

Adatok a cserebogár nevéhez a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv* LXIII. (1967)/2: 244–246.

Adatok a *verő* szó elterjedéséhez a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv* LXIII. (1967)/4: 502.

A kézimalom 'handmühle' neve a székely nyelvjárásban. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XI. (1967)/2: 215–223.

L'influence de la langue roumaine sur le système et sur la structure phonologique du parler «csángó» de la Moldavie. *Revue roumaine de linguistique* XII. (1967)/3: 245–254.

Cu privire la studierea influenței limbii române asupra limbii maghiare. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* (Series Philologia) XII. (1967)/1: 27–38.

1968

Adatok a kabala 'kanca' elterjedéséhez a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv* LXIV. (1968)/4: 485–487.

Háromszéki tájszók. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XII. (1968)/1: 120–127.

A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. (Műtatvány.) *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XII. (1968)/2: 179–191.

Adaptation morphologique des mots empruntés au roumain dans le parler «csángó» de Moldavie. *Revue roumaine de linguistique* XIII. (1968)/6: 589–601.

Székely nyelvjárás *csáklyázik: gilicsezik* 'korcsolyázik'. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* (Series Philologia) XIII. (1968)/2: 51–58.

1969

A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. (Nyelvtudományi Értekezések 66.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. [112 p.]

Parafernum. *Magyar Nyelv* LXV. (1969)/1: 68–72.

Kosztá. *Magyar Nyelv* LXV. (1969)/3: 321–322.

Adatok a zárt *í*-zés állapotához Csík és Gyergyó nyelvjárásában. *Magyar Nyelvjárások* XV. (1969): 41–50.

Adalék a folyónevekből lett kutyanevekhez. *Magyar Nyelvőr* XCIII. (1969)/1: 134.

Kokojza. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XIII. (1969)/1: 79–84.

A romániai magyar nyelvjáráskutatás egy negyedszázada (1944–1969). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XIII. (1969)/2: 205–221.

Társszerzővel:

Helyesírási tájékoztató. [A szabályzati részt Szabó T. Attila gondozta, a szótári részt Gálffy Mózes, Kelemen Béla, Márton Gyula szerkesztette.] Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Bukarest, 1969. [407 p.]

1970

Magyar nyelvjárástan. [Egyetemi jegyzet.] Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Kar, Kolozsvár, 1970. [285 p.]

Nyelv és társadalom. *Korunk* XXIX. (1970)/9: 1297–1306.

Adatok a nyelvjárási *kasztról* – *kasztró* – *kaszró* elterjedéséhez.

Magyar Nyelv LXVI. (1970)/1: 114–117.

Kiegészítés Balogh Lajosnak „A mai magyar nyelvjárások irodalma 1959-től 1968-ig” című szemleciikkéhez. *Magyar Nyelv* LXVI. (1970)/2: 245–246.

Az *o* : *a* megfelelés (*a*-zás) esetei a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv* LXVI. (1970)/4: 486–492.

Adalékok az *é* : *e* (~è ~ê) megfeleléséhez a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelvjárások* XVI. (1970): 11–17.

Egy abszolút sűrűségű ponthálózattal készülő tájnyelvi atlasz tanulásaiból. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XIV. (1970)/1: 9–25.

Adatok egy szánalkatrész nevének ismeretéhez a romániai magyar nyelvjárásokban. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XIV. (1970)/2: 243–256.

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula: Mutatvány a háromszéki tájnyelvi atlaszból. In: Székely Zoltán – Árvay József – Jecza Tibor – Kovács Sándor (szerk.): *Aluta II*. Sepsiszentgyörgyi Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 1970. I: 275–282.

1971

A fenyőtoboz elnevezései a székely nyelvjárásban. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series Philologia) XVI. (1971)/2: 11–19.

1972

A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972. [604 p.]

Magyar nyelvjárás. [Sokszorosított.] Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Kar, Kolozsvár, 1972. [285 p.]

Moldvai csángó nyelvjárás és az egyetemes nyelvtudomány. In: Létay Lajos (főszerk.): *Utunk Évkönyv 72*. [Intreprinderea Poligrafică], Cluj, 1972. 176–179.

Adatok a *fenyőlevél* nevéhez a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelvjárások* XVIII. (1972): 75–81.

A háromszéki tájszólás veláris magánhangzói I. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XV. (1972)/1: 5–22.

A háromszéki tájszólás veláris magánhangzói II. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XVI. (1972)/2: 211–230.

1973

A romániai magyar nyelvjáráskutatás múltja és mai állása. In: Ritoók János (szerk.): *Korunk Évkönyv 1973*. (Tanulmányok a romániai magyar tudományosság mőhelyéből.) Kolozsvár, 1973. 173–193.

A *féreg* 'egér' elterjedése a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv* LXIX. (1973)/2: 244–246.

A hópehely megnevezése a székely nyelvjárásban. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Series Philologia) XVIII. (1973)/2: 25–32.

Társszerzővel:

Márton Gyula – Péntek János – Vő István: Mutatvány „A mai magyar nyelv román kölcsönszavai”-ból. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XVII. (1973)/2: 339–352.

1974

Igetővek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974. [288 p.]

Társszerzővel:

Nemes Zoltánné – Gálffy Mőzes – Márton Gyula (összeáll.): *Torjai szójegyzék*. Sepsiszentgyörgyi Mőzeum, Sepsiszentgyörgy, 1974. [188 p.]

Gálffy Mőzes – Márton Gyula: Szócikk-mutatvány a Székely Nyelvjárás Atlaszából. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XVIII. (1974)/1: 136–148.

1975

Adatok az *l* ~ *r* fonémaváltakozáshoz a romániai magyar nyelvjárásokban. *Magyar Nyelv* LXXI. (1975)/1: 86–93.

A regionális atlaszok szerepe a nyelvjárási rendszerek megismerésében. *Magyar Nyelvjárások XXI.* (1975): 3–32.

1976

Mutatvány a „Szilágysági Tájnyelvi Atlasz”-ból. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XX.* (1976)/1: 3–20.

[Post mortem megjelent munkák]

1977

Társszerzővel:

Márton Gyula – Péntek János – Vöő István: *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai.* [A címszavak román értelmezését Balázs László, a németet Eisenburger Szilágyi Margit ellenőrizte.] Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1977. [472 p.]

1979

A rőzse 'Reisig' megnevezései a székely nyelvjárásban. *Magyar Nyelv LXXV.* (1979)/2: 232–238.

Adatok az asszociatív *a*-zás elterjedéséhez az udvarhelyszéki nyelvjárásban. *Magyar Nyelvjárások XXII.* (1979): 3–8.

1987

Társszerzővel:

Székely nyelvfeldrajzi szótár. Összeállította Gálffy Mózses és Márton Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. [455 p.]

1991

Társszerzővel:

Gálffy Mózes – Márton Gyula – Szabó T. Attila (szerk.): *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza. I–II.* (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 193.) Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1991. [608 p.]

2000

Társszerzővel:

Szilágysági nyelvátlasz. Az anyagot gyűjtötte: Márton Gyula. A kéziratot összeállította és a kötetet szerkesztette: Hege-dűs Attila. A térképeket készítette: Fodor Eszter. (A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tan-székének kiadványai 3.) Magyar Nyelvtudományi Társaság – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest – Piliscsaba, 2000. [779 p.]

II. Ismertetések, recenziók, méltatások

Kniezsa István: Újabb vélemények a magyar nyelv szláv jö-
vevényszavainak eredetéről. *Nyelvtudományi Közlemények*
XLIX. 350–361. *Erdélyi Múzeum* XLII. (1937)/2: 194.

[Bologa, Valeriu – Dima, Lia M. et al. (red.):] Bibliografia teze-
lor de la Facultatea de Medicină și Farmacie din Cluj. Cluj,
1936. VI + 2 + 102 + 2 l. *Erdélyi Múzeum* (1937)/3: 290.

Mészöly Gedeon: A hit szó eredete és rokonsága. *Acta*, Tom.
IX. Fasc 2. Szeged, 1936. *Erdélyi Múzeum* XLII. (1937)/4:
380–381.

- Emlékkönyv Kristóf György hatvanadik születésnapjára. *Ifjú Erdély* XIX. (1940)/1: 6–7.
- A rumén–magyar nyelvi hatás kérdéséhez. [Blédy Géza: *Influența limbii române asupra limbii maghiare. Studiu lexicologic. Teză de doctorat. Sibiu, 1942. 162 + 2 l.*] *Erdélyi Múzeum* XLVIII. (1943)/1: 123–132.
- A nyelvész [Szabédi Lászlóról]. *Utunk* XII. (1957. máj. 11.)
- Ötödik nyelvemlékünk. [*Marosvásárhelyi sorok. Közzéteszi Farczady Elek és Szabó T. Attila. Akadémiai Kiadó, Bukarest, 1957.*] *Korunk* XVII. (1958)/2: 279–281.
- Ștefan Pașca 1901–1957. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* II. (1958)/1–4: 283–284.
- A román nyelvjárás tan kézikönyve. [Coteanu Ion: *Elemente de dialectologie a limbii române. Ed. Academiei P. P. R., București, 1961.*] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VI. (1962)/1: 217–219.
- A Magyar Nyelvjárások I–V. kötete. [Akadémiai Kiadó, Budapest, 1951, 1953, 1956, 1957, 1959.] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VI. (1962)/1: 229–233.
- A Magyar Nyelvjárások VI–VIII. kötete. [Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960, 1961, 1962.] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VII. (1963)/2: 314–316.
- Az Új Román Nyelvatlasz. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VIII. (1964)/2: 275–282.
- Magyar Nyelvjárások. A debreceni Magyar Nyelvtudományi Intézet évkönyve, IX–XI. [KLTE, Debrecen, 1963, 1964, 1965.] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XI. (1967)/1: 172–174.
- A magyar nyelvjárások atlasza. I. kötet. Szerkesztette Deme László és Imre Samu. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968. *Cercetări de lingvistică* XIV. (1969)/2: 354–357.
- Atlasul Lingvistic Român pe Regiuni. Maramureș. Editura Academiei Republicii Socialiste România. 1969. De Petru

- Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan. *Magyar Nyelvjárások XVI. (1970)*: 111–114.
- A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza. Gyűjtötte és összeállította Penavin Olga. Budapest, 1966. MNyTK, 116. sz. 10 l. + 140 térkép. Lektorálta és szerkesztette Bárczi Géza. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XV. (1971)/1*: 181–182.
- Író a falujáról. Horváth István: *Magyarószdi toronyalja*. Írói falurajz. Kolozsvár, 1971. Dacia Könyvkiadó (463 lap és 12 fényképmelléklet). *Művelődés XXV. (1972)/5*: 51–52.
- Imre Samu: *A mai magyar nyelvjárások rendszere*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971. 394 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XVI. (1972)/1*: 160–166.
- Imre Samu: Felsőőri Tájéskötár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XIX. (1975)/1*: 107–108.
- Somogy megye földrajzi nevei (tudományos irányító Végh József, közzétette Balogh Lajos, Hajdú Mihály, Hosszú Ferenc, Király Lajos, Markó Imre Lehel, Ördög Ferenc, Pesti János, Szabó József, Szabó László) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974. 1174 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XX. (1976)/2*: 211–212.

III. Irányított doktori dolgozatok

- Teiszler Pál: *A Szatmár megyei sváb eredetű lakosság magyar nyelvjárásának magánhangzó rendszere*. [1970] [442 p.]
- Bura László: *A szatmári fafeldolgozó mesterségek szakszókincse*. 1972. [514 p.]
- Vöő István: *A bánási magyar nyelvjárások magánhangzó-rendszere*. 1972. [326 p.]

Zsemlyei János: *A Kis-Szamos vidéke (Kolozs megye) magyar tájszólásának román kölcsönszavai*. 1974. [I. 1–269.; II. 270–580.; III. 581–881.]

Péntek János: *A kalotaszegi népi hímzés szakszókincse*. 1975. [198 p.]

Miklós Tamás Irén: *Három falu (Halmágy, Kóbor és Oltszaka-dát) tájszavainak rendszere*. [Irányítók: Márton Gyula, Szabó T. Attila, Szabó Zoltán] 1987. [198 p.]

IV. Lektorálás

Olvasókönyv és nyelvtan a VI. osztály számára. [Kálmán Viktória, Takács Sára és Katona Szabó István munkája. Ellenőrizte: Márton Gyula.] Állami Tanügyi és Pedagógiai Könyvkiadó, Bukarest, 1962. [228 p. és ill.]

V. Nyelvművelés és tudománynépszerűsítés

A helyesírás, fogalmazás és stílus néhány kérdéséről. *Utunk* V. (1950. dec. 16.)

Hogyan értékesítik a Bolyai Tudományegyetem nyelvészei Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáinak tanulságait. *Utunk* VI. (1951. júl. 13.)

Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái új utakat nyitottak számunkra. *Romániai Magyar Szó* VI. (1952. jún. 20.)

Nyelvtudományunk feladatai a Magyar Autonóm Tartomány nyelvjárásainak tanulmányozása terén. *Előre* X. (1956. ápr. 27.)

- Jövevényszók a magyar nyelvben. *Művelődés* X. (1957)/8: 12.
- Az irodalmi nyelv. *Művelődés* XI. (1958)/8: 31.
- A hagyományos nyelvtudománytól a modern nyelvtudományig. *Előre* XXII. (1968. júl. 5.)
- Feltételes igealak-e a járhat, kérhet? *Előre* XXII. (1968. júl. 13.)
- A nyelvjáráskutatás és a modern nyelvtudomány. *Előre* XXII. (1968. nov. 2.)
- A székely nyelvjárás két érdekes szava: *csáklya* és *gilics*. *Hargita* I. (1968. dec. 13.)
- Eredmények és feladatok a székely nyelvjárás tanulmányozása terén. *Megyei Tükör* I. (1968. szept. 28.)
- Iskola és nyelvjárás. *Művelődés* XXI. (1968)/7: 56–57.
- Szókincs és műveltség. *Vörös Zászló* XVII. (1968. júl. 25.)
- A nyelvi műveltségről. *Előre* XXIII. (1969. szept. 21.)
- A romániai magyar nyelvtudomány egy negyedszázada (1944–1969). *Művelődés* XXII. (1969)/8: 24–25.
- Egy-két szó a *vára*, *kére* igealakról. *Vörös Zászló* XVIII. (1969. jan. 7.)
- Útmutató a személy- és állatnevek gyűjtéséhez. *Művelődés* XXIII. (1970)/2: 42–43.
- A szilágysági nyelvjárás. *Művelődés* XXIII. (1970)/6: 45–47.
- Általános műveltség és nyelvi kultúra. *Előre* XXVI. (1972. márc. 11.)
- A magyar nyelv román eredetű elemei. In: Gálffy Mózes – Murádin László (összeáll.): *Anyanyelvünk művelése*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975. 52–57.
- A nyelvjárások és a nyelv művelés. In: Gálffy Mózes – Murádin László (összeáll.): *Anyanyelvünk művelése*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975. 89–95.

VI. Ismertetések, recenziók Márton Gyula munkáiról (ezek megjelenésének sorrendjében)

Balassa Iván: Irodalmi szemle. **Huszonöt lap «Kolozsvár és vidéke népnyelvi térképé»-ből.** Bevezetéssel és jegyzetekkel közzéteszi Szabó T. Attila, Gálffy Mózes, Márton Gyula. Erdélyi Tudományos Füzetek 181. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. 42 + 25 térképlap. 8°. Kolozsvár, 1944. *Ethnographia* LVII. (1946)/1: 92–93.

Szabó György: **Írjunk, beszéljünk helyesen!** – Márton Gyula könyve, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó. *Utunk* VII. (1952. dec. 5.)

Szépe György: Egyetemek és főiskolák évkönyveiben megjelent nyelvészeti írások. *Magyar Nyelvőr* LXXXI. (1957)/3: 354–361. [A 354–355. oldalon röviden a Márton Gyula **A zilahi fazekasmesterség szakszóincse** c. 1956-os munkáját is.]

Papp, L[ászló]: Chronik des Jahres 1962. *Acta Linguistica* XIII. (1963)/3–4: 345–366. [A 355. oldalon **A borsavölgyi nyelvjárás ige-tövei és igealakjai** német nyelvű, rövid ismertetése.]

Bodnár Ferenc: Márton Gyula: A borsavölgyi nyelvjárás ige-tövei és igealakjai. Nyelvtudományi Értekezések 32. sz. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó. *Néprajz és Nyelvtudomány* VII. (1963): 184–185.

Murádin László: Márton Gyula: A borsavölgyi nyelvjárás ige-tövei és igealakjai. Nyelvtudományi Értekezések 32. sz. Bp., 1962. Akadémiai Kiadó. 64. 1. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* VII. (1963)/1: 147–148.

Jakab László: Márton Gyula: A borsavölgyi nyelvjárás igető-
vei és igealakjai. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó. 65 l.
Nyelvtudományi Értekezések 32. sz. *Magyar Nyelvjárások*
X. (1964): 126–129.

Vöő István: Studii de lexicologie. Universitatea „Babeş-Bo-
lyai” Cluj, 1965, 232 l. [A 382–384. oldalakon beszél Gálffy
Mózes és Márton Gyula 1965-ös, **Tájszók Kalotaszegről**
c. közös kiadványáról.] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közle-
mények* X. (1966)/2: 382–385.

Teiszler Pál: **Helyesírási tájékoztató.** *Korunk* XXVIII.
(1969)/8: 1256–1257.

Balogh Dezső: Helyesírási tájékoztató. Irodalmi Könyvkiadó,
Bukarest, 1969. 407 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közle-
mények* XIII. (1969)/2: 378–379.

Gunda Béla: Márton Gyula: **A moldvai csángó nyelvjárás ro-
mán kölcsönszavai.** Budapest, 1969. 113. (Nyelvtudomá-
nyi Értekezések 66. sz.) *Ethnographia* LXXXI. (1970)/1:
154–155.

Kálmán Béla: Márton Gyula: A moldvai csángó nyelvjárás ro-
mán kölcsönszavai. (Nyelvtudományi Értekezések 66. sz.)
Bp. 1969. 116 l. *Magyar Nyelvjárások* XVI. (1970): 114–116.

Zsemlyei János: Márton Gyula, A moldvai csángó nyelvjárás
román kölcsönszavai. Budapest, 1969. Nyelvtudományi Ér-
tekezések 66. sz. 112 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közle-
mények* XIV. (1970)/2: 383–385.

Kelemen B[éla] – Neiescu, P[etru]: Márton Gyula, **A moldvai
csángó nyelvjárás román kölcsönszavai,** Kriterion Könyv-
kiadó, Bukarest, 1972. *Cercetări de lingvistică* XVII. (1972)/2:
354–358.

- Oláh Ferenc: A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. *Előre* XXVI. (1972. szept. 23.)
- Péntek János: Román kölcsönszók a moldvai csángó nyelvjárásban. *Falvak Dolgozó Népe* XXVIII. (1972. ápr. 26.)
- Téka. Márton Gyula: A moldvai csángó nyelvjárás mai román kölcsönszavai. *Korunk* XXXI. (1972)/6: 935.
- Péter Sándor: Román kölcsönszavak a csángó nyelvjárásban. *Megyei Tükör* V. (1972. nov. 5.)
- Zsemlyei János: Márton Gyula, A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1972. 603 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XVI. (1972)/2: 361–365.
- Szabó Zoltán: Márton Gyula, A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972, pp. 601. *Revue roumaine de linguistique* XVII. (1972)/6: 586–588.
- Bakos Ferenc: Márton Gyula, A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. Bukarest 1972, Kriterion. 601 l. *Nyelvtudományi Közlemények* LXXV. (1973)/1: 290–294.
- Imre Samu: Márton Gyula, **Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban**. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1974. 288 lap. *Magyar Nyelv* LXXI. (1975)/3: 375–378.
- Gálffy Mózes: Márton Gyula, Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1974. 286 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XIX. (1975)/1: 105–106.
- Kiss Jenő: Márton Gyula: Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban. Bukarest, 1974. Kriterion Könyvkiadó, 286 lap. *Magyar Nyelvőr* C. (1976)/1: 103–106.

- Fiers Márta: Nemes Zoltánné – Gálffy Mózes – Márton Gyula: **Torjai szójegyzék.** A Sepsiszentgyörgyi Megyei Múzeum kiadványa, 1974. 186 old. *Honismeret* III. (1975)/3: 54–55.
- Sebestyén Árpád: Nemes Zoltánné – Gálffy Mózes – Márton Gyula: Torjai szójegyzék. Sepsiszentgyörgy, 1974, 186 l. *Magyar Nyelvjárások XXI.* (1975): 173–175.
- Teiszler Pál: Nemes Zoltánné – Gálffy Mózes – Márton Gyula, Torjai szójegyzék. Sepsiszentgyörgyi Múzeum. Sepsiszentgyörgy, 1974. 186 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XIX.* (1975)/1: 109.
- Fiers Márta: Nemes Zoltánné – Gálffy Mózes – Márton Gyula, Torjai szójegyzék. A Sepsiszentgyörgyi Megyei Múzeum kiadványa, 1974. 186 lap. *Magyar Nyelv LXXII.* (1976)/2: 243–245.
- Kelemen Béla: Márton Gyula, Péntek János, Vöő István, **A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai,** Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1977 – Împrumuturile românești ale dialectelor maghiare, Editura Kriterion, București, 1977. *Cercetări de lingvistică XXIII.* (1978)/2: 239–241.
- Hajdú Mihály: Márton Gyula – Péntek János – Vöő István: A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1977. 469 l. *Hungarológiai Értesítő I.* (1979): 167–168.
- Murádin László: Jövevényszók a mérlegen. [Márton Gyula – Péntek János – Vöő István: A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1977.] *Korunk XXXVIII.* (1979)/7–8: 612–617.
- Kiss Lajos: Márton Gyula – Péntek János – Vöő István, A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1977. 471 lap. *Magyar Nyelv LXXV.* (1979)/4: 490–497.

- Zsemlyei János: Márton Gyula – Péntek János – Vöő István, A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Bukarest, 1977. 469 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XXIII.* (1979)/1: 121–123.
- Szabó Zoltán: Márton Gyula, Péntek János, Vöő István, A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Bucharest, 1977, pp. 468. *Revue roumaine de linguistique XXIV.* (1979)/1: 106–107.
- Gunda Béla: Márton Gyula – Péntek János – Vöő István, A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1977. 468 l. *Ethnographia XCII.* (1981)/1: 173–176.
- Szabó T. Ádám: Márton Gyula – Péntek János – Vöő István: A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1977. 468 oldal. *Magyar Nyelvőr CV.* (1981)/1: 111–113.
- Kálmán Béla: **Székely nyelvföldrajzi szótár.** Összeállította Gálffy Mózes és Márton Gyula. Akadémiai Kiadó 1987. 455 o. *Magyar Nyelvőr CXI.* (1987)/3: 358–360.
- Szabó József: Székely nyelvföldrajzi szótár. Összeállította Gálffy Mózes és Márton Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 455 lap. *Magyar Nyelv LXXXIV.* (1988)/3: 355–358.
- Murádin László: Székely Nyelvföldrajzi Szótár. Összeállította Gálffy Mózes és Márton Gyula. Bp. 1987. 455 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XXXIII.* (1989)/1: 95–97.
- Kesztyűs Tibor: Székely nyelvföldrajzi szótár. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik LVI.* (1989)/1: 126–127.
- K. Szoboszlai Ágnes: Két székely szótár. 1. Székely Nyelvföldrajzi Szótár. Összeállította Gálffy Mózes és Márton Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 445 lap; 2. Gálffy Mózes: Székelyföldi tájszók. MNyTk. 180. Budapest, 1987. 46 lap. *Magyar Nyelvjárások XXX.* (1992): 150–159.

- Zsemlyei János: **A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II.** *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XXXVI.* (1992)/2: 216–218.
- Sebestyén Árpád: A moldvai csángó nyelvjárás atlasza. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 193. sz. I–II.) *Magyar Nyelvjárások XXXI.* (1993): 128–131.
- Balassa Iván: A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II. Az atlasz szerkesztői: Gálffy Mózes, Márton Gyula, Szabó T. Attila. A jelen kiadás előkészítői: Murádin László és Péntek János. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 193. I–II. 32 p. + 302 + 305 térképlap. Budapest, 1991. *Ethnographia CV.* (1994)/2: 676–678.
- Hegedűs Attila: **A Szilágysági nyelvatlasz** bemutatása. *Magyar Nyelvőr CXXIV.* (2000)/3: 340–348.
- Murádin László: Márton Gyula, Szilágysági Nyelvatlasz. A kéziratot összeállította és a kötetet szerkesztette: HEGEDŰS ATTILA. A kötetet kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara. Budapest – Piliscsaba, 2000. 779 l. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XLIV.* (2000)/1–2: 162–164.
- Hegedűs Andrea: Szilágysági nyelvatlasz. Az anyagot gyűjtötte: MÁRTON GYULA. A kéziratot összeállította és a kötetet szerkesztette: HEGEDŰS ATTILA. Magyar Nyelvtudományi Társaság és Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara, Budapest, Piliscsaba, 2000. [2001.] 779 lap. *Magyar Nyelv XCVIII.* (2002)/3: 358–360.
- B. Farkas Mária – Cs. Nagy Lajos: Közkinccsé tétetett Márton Gyula szilágysági gyűjtése – Hallható irodalom az általános iskolák 5. osztálya számára. *Magyartanítás XLIV.* (2003)/1: 37–38.

VII. Egyéb írások Márton Gyuláról

A. Interjúk

Sylvester Lajos: Tájnyelvi mutatványok. [Interjú Márton Gyulával a *Torjai szójegyzék* c. munka kapcsán.] *Megyei Tükör* IV. (1971. máj. 12.)

Somlyai László: Beszélgetés Márton Gyulával. *Utunk* XXVIII. (1973. nov. 2.)

Beke György: Hogyan lesz az ember nyelvjáráskutató? Beszélgetés Márton Gyulával. *AHét* VI. (1975. aug. 22.) [Eltérő nyelvi megfogalmazásban újraközölve: Beke 1976, 1996, 1997.]

Beke György: A nyelvtudós palackpostája. In: Uő: *Szilágysági hepehupa. Ríportkönyv*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976. 178–188. [Másodközlés: Barangolások Erdélyben. In: Biernaczky Szilárd (szerk.): *Szigetlakók 1*. Mundus – Új irodalom 3. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 1996. 77–84. Harmadközlés: *Védekező anyanyelv. Interjúk, portrék, tanulmányok*. (Nyelv és lélek.) Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia, Budapest, 1997. 23–32.]

B. Szócikkek

Márton Gyula. In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon. Harmadik kiegészítő kötet (A–Z)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 509.

M[urádin] L[ászló]: Márton Gyula (Nagymon, 1916. dec. 27. – 1976. ápr. 4. Kolozsvár). In: Dávid Gyula (főszerk.): *Romániai magyar irodalmi lexikon III. (Kb–M)* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1994. 376–377.

Márton Gyula. In: Pop, Florica (coord.), Bălaș, Lucia – Bódis Ottilia (red.): *Sălaj – Oameni și opere. Dicționar bibliografic*. Ed. Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2011. 190–191.

C. Méltatások

- Marosi Barna: Az egyetem tanárai. *Előre* IX. (1955. máj. 29.)
- Nagy Jenő: A nyelvatlasz, a nyelvjáráskutatás korszerű eszköze. *Korunk* XVI. (1957)/9: 1201.
- Szabó T. Attila: Márton Gyula (1916–1976). In: Uő: *Nép és nyelv. Válogatott tanulmányok, cikkek IV.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980. 637–643. [Az 1979-es méltatás kéziratának első közlése.]
- Zsemlyei János: A nyelv művelő. Márton Gyula (1916–1976). *Művelődés* XLIX. (1996)/12: 31–32.
- Péntek János: Tudományszervező és intézményvezető. Márton Gyula (1916–1976). *Művelődés* XLIX. (1996)/12: 32–33. [Másodközlés: Uő: *A megmaradás esélyei. Anyanyelvű oktatás, magyarságtudomány, egyetem Erdélyben.* (Nyelv és lélek.) Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 1999. 183–186.]
- Fejér László: Márton Gyula emlékezete. *Romániai Magyar Szó* L. (1996. okt. 24.)
- Péntek János: Volt mestereink és tanáraink: Szabó T. Attila és Márton Gyula. *Nyelvünk és kultúránk* 146–147 (2006): 77–82. [Másodközlés: Uő: *Változó korunk – változó nyelvünk. Esszék, reflexiók, alkalmi szövegek.* (Ariadné Könyvek.) Korunk – Komp-Press, Kolozsvár, 2011. 223–232.]

D. Nekrológok

- Sebestyén Árpád: Márton Gyula 1916–1976. *Magyar Nyelvjárássok* XXI. (1975 [!]): 177–179.
- Balogh Lajos: Márton Gyulától búcsúzunk (1916–1976). *Honismeret* IV. (1976)/2–3: 119.
- Szilágyi N. Sándor: A nyelvtudós öröksége. *A Hét* VII. (1976. ápr. 9.)
- Gálffy Mózses: Búcsú Márton Gyulától. (Elhangzott 1976. április 7-én, Kolozsváron.) *Igaz Szó* XXIV. (1976)/5: 457–459.

- Péntek János: Márton Gyula (1916–1976). *Korunk* XXXV. (1976)/6: 431–434.
- Végh József: †Márton Gyula 1916–1976. *Magyar Nyelv* LXXII. (1976)/3: 373–375.
- Imre Samu: Márton Gyula 1916–1976. *Magyar Nyelvőr* C. (1976)/3: 380–381.
- Kelemen Béla: Márton Gyula (1916. XII. 27. – 1976. VI. [!] 4.) *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XX. (1976)/2: 221–222.
- Kelemen Béla: Gyula Márton (27 decembrie 1916 – 4 aprilie 1976). *Studii și cercetări lingvistice* XXVII. (1976)/4: 451–452.

Összeállította: **Czégényi Dóra** és **Kádár Edit**

Tartalomjegyzék

Márton Gyula (1916–1976)	5
Márton Gyula nyelvészeti munkássága	21
I. Önálló és társszerzős kötetek, cikkek és adatközlések tanulmánykötetekben, szakfolyóiratokban	21
II. Ismertetések, recenziók, méltatások	37
III. Irányított doktori dolgozatok	39
IV. Lektorálás	40
V. Nyelvművelés és tudománynépszerűsítés	40
VI. Ismertetések, recenziók Márton Gyula munkáiról	42
VII. Egyéb írások Márton Gyuláról	48

ISBN 978-606-8581-21-7
ISBN 978-606-8581-23-1